

UNITÁRIUS ÉRTESÍTŐ

Az Unitárius Egyház — Budapesti Unitárius Egyházközség — Unitárius Misszióház hivatalos havi tudósítója

Felelős szerkesztő: Dr. Iván László

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Koháry-u. 4. Telefon: Aut. 17—4—24. Előfizetési ára egész évre 4.— P, amely beküldhető a budapesti unitárius egyházközség 30.400 sz. postacsekkszámlájára.

Emlékezés az Alma Materra.

Irta s az unitárius kollégiumok öregdiákjainak találkozásán felolvasta

Dr. Gratz Gusztáv

Magyarország v. külügyminisztere.

Kolozsvári fiatalságunk szép emlékeit akarjuk, térben és időben annyira távol tőlük, ismét egyszer felidézni. Kinek gondolatai ne kalandoznának vissza olykor-olykor abba az időbe, amikor még gondok terhétől menten, egy egész élet minden oly gyönyörűnek sejtett eseményeivel magunk előtt szőttük álmainkat és kovácsoltuk terveinket. Ma, életünk végéhez közeledve, tudjuk, hogy az akkor lelkünkben fakadt gazdag hajtásoknak nem mindenike fejlődött olyan magasra, mint ahogyan azt akkoriban vágyódva hittük és szorongva reméltük. Van-e hajtások közt olyan, amely elcsenevészedett, olyan, amelyet az élet viharai kettétörték és van olyan is, amely elkorhadt és elhalt bennünk. Mint tépett fák állunk itt életünk őszén, kételkedve benne, hogy tudunk-e még valami hasznot hozni, vagy pedig elérkeztünk már oda, amikor a fa megérett arra, hogy levágják, mert szükséges, hogy helyet adjon új, fiatal és erős hajtásoknak.

Amivé lettünk, abban nagy része van annak a talajnak, amelyből kinőttünk. Amit mindegyikünk magával hozott a világra, az bizonyos mérvű fogékonyság annak befogadására, amit az élet mindnyájunknak egyenlő mértékben nyújt, bizonyos mérvű képesség a felénk özőnlő benyomásoknak többé-kevésbé önálló feldolgozására, asszimilálására. Ez a képesség mindenkinél más-más. Lehet satnya és lehet erősen kifejlett és ennek a képességnek mérve egyik legfőbb tényezője az egyéniség kialakulásának. Egyéni vonásokat nyerünk a családtól is, hiszen ez az első szűrő, amelyen keresztül a kívülről nyert benyomások lerakódnak

bennünk. Amit azontúl kapunk, azt az élet mindenkinek egyformán nyújtja. Ez az a talaj, amelyben meg kell erősödnünk. Ide tartozik elsősorban annak a városnak vagy falunak környezete, amelyben első benyomásainkat nyerjük az életről és ide tartozik az iskola, amely először adott utmutatást arra, hogyan lehet eligazodni a különböző, gyakran oly ellentétes és nehezen összeegyeztethető jelenségek tömkelegében. A család mindegyikünknek mást-mást adott. Amit tőle nyertünk, az mindegyikünk külön-külön egyéniségének kialakulására döntő hatást gyakorolt. A környezet és az iskola ellenben egyenlően hatott mindnyájunkra, akik ezeknek hatása alá kerültünk. Különbséget csak kinek-kinek fogékonysága tett ama tanításoknak befogadására, amelyeket egyforma mértékben kaptunk, de talán nem egyforma mértékben tudunk magunkba beszívni és sajátunkká tenni.

Én mint egy messze földről átültetett idegen palánta kerültem 1887-ben, majdnem félszázaddal ezelőtt Kolozsvárra, az ottani unitárius kollégiumba. Tizenkét éves voltam akkor. Olyan kor, amelyben az embernek külön egyénisége még csak alig kezd kibontakozni. A Szepességből, Iglóráról kerültem le ide, egészen új környezetbe, más szellem hatása alá, egészen új viszonyok közé. Nem volt egészen könnyű, hozzájuk alkalmazkodnom.

Pedig szívem egy vágya teljesült, amikor a dolgok úgy fordultak, hogy Kolozsvárra kerültem. Még ma is élénk emlékemben van, hogy elsőéves gimnazista koromban, Magyarország földrajzát tanulva, akkor, amikor Kolozsvárról volt szó, annak

nagy multjáról, Mátyás király szülőházáról, ódon épületeiről, fennhangon annak az érzésemnek adtam kifejezést, hogy ez az a város, ahol élni szeretnék. Alig néhány hónappal később, amikor Ig-lőről karácsonyi vakációra hazakerültem szülőhelyemre, Gölnicbányára, már a vasuti állomáson azzal a hirrel fogadtak, hogy atyámat minden valószínűség szerint a kolozsvári evangélikus egyház lelkészévé fogják megválasztani és hogy ezért belátható időn belül előreláthatólag Kolozsvárra fogunk költözni. A hir egyaránt váltott ki gyermeki lelkemben fájdalmat és örömet. Fájt az az érzés, hogy végleg el kell hagynom azt a fenyvesborította erdőtől körülvevett szűk völgykatlant, amelyben kies szülővárosom feküdt, de öröm, kíváncsiság és kellemes izgalom töltött el, amikor arra gondoltam, hogy Kolozsvárra kerülök, ahová sejtelemszerű érzések mindég vonzottak. 1887 február vége felé kerültem Kolozsvárra, az unitárius gimnázium második osztályába.

Itt minden új volt részemre. Az a különleges gondolkozásmód és érzésvilág, amelyet ma a *transsilvanizmus* neve alatt ismerünk, megvolt már akkor is és odaszakadt gyermekre egyaránt hatott idegenül és mégis ellenállhatatlan varázserővel. Nem könnyű világosan körülírni azt a különbséget, amely az erdélyi és az Erdélyen kívüli magyarság szellemi alkata között fennállt. Az Erdélyen kívüli magyarságban sok volt az önbizalom, szívesen érezte magát a nagy európai népközösség egyik számottevő, aktív tagjának és örömmel igyekezett annak intézményeit utánózni, szellemét magába felszívni. A külön életet élő erdélyi magyarság nem látta annyira biztosítottak Magyarország jövőjét, önbizalmába kételyek vegyültek és ezért nem annyira európai eszmék asszimilálására törekedett, mint inkább arra, hogy saját pozícióját a nemzetiségek harcában megjavítsa vagy legalább is megtartsa. Ama két nagy áramlat közül, amely a magyar történelmen végigvonul és amelyek közül az egyik a magyarságot mind közelebb igyekezett hozni a legmiveltebb államok színvonalához, míg a másik fajfenntartásban látta a magyar politika legfőbb célját, az első áramlat inkább az Erdélyen kívüli magyarságban, a fajfenntartás szempontja az erdélyi magyarságban birt gyökerekkel. Azok az Erdélyben mutatkozó tendenciák, amelyek az ősoktól átvett intézményeknek gondos megóvására irányultak, mert abból a megismerésből fakadtak, hogy azok minden megbolygatása gyengíti a magyarság pozícióját, a nyugati magyarság szemében elmaradottságnak tűnt fel. Viszont a magyar városok egynémelyikébe és az ország nyugati részeibe beszivárgott modern eszmékkel

való kísérletezést az erdélyi ember tartotta kockázatos könnyelműségnek. Az erdélyi szellem jobban tapadt a röghöz és jobban érezte át a hazánkat fenyegető veszélyeket. Ezért a magyarságot mindenütt jellemző lendület háttérében az erdélyi magyarságnál mindig bizonyos rezignáció is jelentkezett. Ma már megállapíthatjuk, hogy az erdélyi magyar reálisabban látta meg Magyarország helyzetét és helyesebben ítélte azt meg. Így fejlődött ki Erdélyben bizonyos inkább provinciális, mint partikulista szellem. Nem volt partikulista, mert sohasem külön jogok érvényesítésére irányult — hiszen az erdélyi magyarság mindig az egész nagy magyarság alkotórészének érezte magát, amellyel sorsa össze van kapcsolva, hanem csak bizonyos, a különleges erdélyi perspektívában helyesebben és világosabban meglátott általános magyar érdekek gondosabb figyelembevételére törekedett. Mintha mindég meglett volna az erdélyi magyarságban az a homályos ösztön, hogy jöhet idő, amikor önmagára hagyatva lesz kénytelen magyarságát megvédeni. Egy provence-i francia költő mondta egyszer: „La petite patrie vaut mieux que la grande”. Ilyen értelemben állt az erdélyi ember szívéhez is legközelebb a szűkebb erdélyi haza és ez az érzés annyira ment. hogy mikor egy ízben, már a kolozsvári egyetemen, a debreceni diákkongresszusra utaztunkban Csucsát elhagytuk, az erdélyi fiatalságot valami áhítatos érzés fogta el, amelynek az egyik ifju kifejezést is adott, azt mondván: „Most vagyok először külföldön.”

Az én politikai meggyőződésemnek kialakításában az erdélyi magyarság e különleges mentalitásának igen nagy hatása volt. Mondhatni, hogy már gyermekkorom óta éreztem azokat a veszélyeket, amelyek a magyarságot ott érhetik. *Ennek lehet talán tulajdonítani azt, hogy politikai elgondolásaim elejétől kezdve a mai napig, inkább a magyarságot fenyegető veszélyek tudatának, mint holmi nagy, de talán nem mindig elérhető célok elérésére irányuló vágyakozásnak nyomása alatt álltak.* Mindég az volt a meggyőződésem — és ezt vallom ma is, — hogy bár szívemben magamévá teszem a magyarság összes nagy vágyódásait és messzemenő céljait, a politika első és legfőbb feladatának mégis az ország biztonságának megóvását és az ezt fenyegető veszélyek elhárítását kell tartani. És ha valaha kísértést érzek, eltántorodni ettől a politikától, akkor mindég Kolozsvárra gondolok, erre a mindnyájunk szívéhez annyira hozzánőtt városra, amelyet elveszítettünk, mert nem tudtuk a bennünket fenyegető veszélyeket reálisan meglátni és nem tudtuk azokat igazán célravezető politikával kikerülni vagy elhárítani.

A másik hatalmas befolyás, amelynek alá voltam vetve, az iskola volt, annak az intézetnek szelleme, amelyből mindnyájan, kik ma itt összegyűltünk, kikerültünk. Ez a szellem hazafias és nemzeti szellem volt, de amellett szabad szellem, amely az egyéniséget nem kötötte guzsba, hanem ellenkezőleg, annak fejlesztésére törekedett. Tanáraink nem gépeket gyártottak a kezükbe került fiatalaságból, hanem embereket és férfiakat igyekeztek belőlük faragni. A nagy angol college-ok szelleméből valami behatolt az unitárius kollegium falai közé is. Az az unitárius hitfelekezet, amely hitéből kiküszöbölt minden érthetetlen misztikumot, — azon a nagy misztikumon kívül, amelyet az élet, a mindenség, az Isten fogalma a szűk korlátok közé szorított emberi értelem számára mindég jelent — a maga iskolájának tanításában is a valóságot, az észszerűt, a racionalist kereste. Az értelem pozitív eszközeivel nyult hozzá azokhoz a problémákhoz, amelyekkel az ifjúságot megismertette és hozzászoktatott bennünket ahhoz, hogy a sok sallang közül meg tudjuk találni a sokszor oly egyszerű igazságot. Ha az én politikai gondolkodásomon egész pályámon bizonyos racionalizmus vonul végig, amely a dolgok velejét igyekszik kihámozni a határozatlan gondolatokat takaró frázisok tömegéből, akkor ez, úgy hiszem, nagy részben annak az oktatásnak eredménye, amelyet az unitárius kollegium tanáraitól nyertem.

Ma is elevenen látom őket lelki szemeim előtt. Ott volt köztük *Kovács János*, aki a történetet ismertette meg velünk. Hogy érdeklődést tudott kelteni tantárgya iránt, annak legjobb bizonyossága én vagyok. Birtokomban van még egy gimnázista koromban irt naplóm, amely beszámol arról a rengeteg történettudományi munkáról, amelyet akkor elolvastam, mind mélyebbre igyekezőn behatolni a történések törvényszerűségébe és már akkor igyekezőn, ezeket — nagyon fogyatékos képességgel — hozzáalkalmazni a napi események megértéséhez. Felejthetetlen előttem irodalomtanárom, a korán elhunyt *Kanyaró Ferenc*, akinek előadásai mindég ritka élvezetet nyújtottak és akinek csak azt tudtam nehezen megbocsátani, hogy egy a harmadik osztályban irt dolgozatomat azzal vádolta meg, hogy azt nem én irtam, hanem valami felnőttel irattam meg, pedig Isten látja lelkemet, — ma bevallanám, ha nem úgy volna — én magam irtam azt. Látom magam előtt a mindég jókedvű, még rendreutasításait is bizonyos humoros bonhomiába öltöztető *Ulár Pált*, akitől latint és görögöt tanultunk, a komoly és szigorú *Benczédy Gergelyt*, a jóságos *Nagy Lajost*, azután matematika tanárainkat, a jó öreg *Pap Mózes*,

akit csak *Mócsi bá'* néven ismertünk és a komoly és matematikai képességeim fogyatékoságával szemben annyira elnéző és megértő *Boros Sándort*.

Mind letűntek már, de emlékeimben még élnek.

Amikor a gimnázium alsóbb osztályaiba jártam, az volt a rendszer — nem tudom fennáll-e még —, hogy minden tanulónak volt egy a felsőbb osztályokat járó vagy már teológiát hallgató „preceptora“, aki ügyelt arra, hogy megtanuljunk leckéinket és elvégezzük házi feladatainkat. Nekem az a szerencse jutott, hogy kiváló férfiak kezébe kerültem. Az egyik *Gál Kelemen* volt, aki később a kollegiumnak legkiválóbb igazgatója lett, a másik *Józan Miklós*, akit most mint unitárius püspököt tisztelünk körünkben, a harmadik *Dézsi Ferenc* teológus. Előbb említett naplómban elég a rosszmájú megjegyzés, annál többet jelent tehát, hogy mindhárom preceptoromról már akkor is hálával és szeretettel emlékeztem meg, azt irván róluk: „Gál Kelemen nagyon szerettem, mert igazságos volt, bár tulságosan szigorú, mert azt kívánta tőlem, hogy órák hosszat fel se nézzek a tankönyvből, holott rég tudtam a leckét. Józan Miklóst preceptoraim közül legjobban szerettem. Csendes, nyugodt ember, másodéves teológus, aki keveset beszél, akárcsak én, de igen szépen szaval, sőt énekel is és igen megértő, jóságos ember. Szeretném, ha kortársaim között egy ilyen barátot találhatnék. Mostani preceptorom, Dézsi, szintén teológus. Még nem nagyon ismerem, de jókedvű ember és igen jól ismeri a modern magyar irodalmat.“

De kedvesen gondolok vissza osztálytársaimra is. Sokan közülök már elköltöztek az élők sorából. Sajátságosképpen közöttük vannak mindazok, akik velem együtt mint legjobb tanulók az első padot nyomták: *Simándy József*, *Veress Gábor* és *Kozma Endre*. Nagyon kevesen vannak, akikkel még a gimnázium elvégzése után is találkoztam. Ezek közé tartozik *Desbordes Ernő*, *Gothard Kálmán*, *Északy Ödön*, *Peller Izor*. A többieknek jóformán csak neve maradt meg emlékeimben. *Botár*, *Hal mágyi*, *Tüske Ferenc*, *Albisi*, *Pap János*, *Márki Emil*, *Szilágyi Tamás*, *Csegezy Sándor*, *Jeszenszky Gyula*, *Balogh György*, *Recse János* stb. — vajjon mi lett belőlük?

Ebben a körben játszódtak le első politikai vitáim, amelyekről naplóm részletesen beszámol. 1889-ben volt a véderővita idejében, amikor a függetlenségi eszme hatalmasan hódított és Kollósvár utcáin naponta heves kormányellenes tüntetések folytak le, amelyeknek szelleme a gimnáziumi fiatalaságot is magával ragadta. Már akkor

is az volt a sorsom, ami mind a mai napig gyakran volt osztályrészem, hogy jóformán egyedül voltam kénytelen egy népszerűtlen álláspontot képviselni, mert egyetlen voltam az osztályban, aki hatvanhetesnek és kormánypártinak nevezte magát és aki vonakodott kitűzni mellére azt a pártjelvényként alkalmazott kokárdát, amelyet akkoriban mindenki viselt. „Mikor ma beléptem a tanterembe, — írom naplómban — hangos „Abcug“-kiáltásokkal fogadtak, pedig a fiuk eddig szerettek. Egész védőbeszédet kellett tartanom, hogy megmagyarázzam álláspontomat, de ez hiábavaló dolog volt. Ma az osztályban elégették az itteni kormánypárti lapnak, a „Kolozsvár“-nak egy példányát és valamilyen német ujságot is. Marzloff tanárt, aki német nyelvet ad elő, kifütyölték. Amikor az igazgató megjelent, hogy rendet teremtsen, egyszerre eltűntek a kokárdák és csak hárman tartották azt fenn, az egyik, mert az ajtó mellett ült és az igazgató azonnal meglátta, a második, mert a kokárda hozzá volt varrva kabátjához és a harmadik azért mert bátor ember volt és helyt állt meggyőződéséért. Ma iskolai dolgozatot kellett írunk arról a témáról, hogy szeressük ellenségeinket. Egyik tanulótársam azt írta le, hogy ő szereti minden ellenségét, csak a németet nem és hogy ezért viseli a kokárdát“. Ezek a politikai viták egész gimnáziumi tanulmányaim alatt végigvonultak, de nem zavarták meg a jó viszonyt, amely köztem és osztálytársaim között uralkodott. Még iskolai dolgozataimban is az én saját hatvanhetes kormánypárti felfogásomat képviseltem, így kivált a nyolcadik osztályban egy a vármegyék jelentőségéről írt dolgozatban, amelyben a közigazgatás államosítása mellett foglaltam állást és egy Kossuth Lajosról írt dolgozatomban, amelyben Kossuth egyéni nagyságának teljes méltatása után a függetlenségi politika eszméit bíraltam. Nyilván már akkor megnyilvánult bennem a későbbi gyorstollu ujságíró, mert az érettségi vizsgán is a három feladott téma közül nem egyet választottam ki magamnak, hanem mindhármát kidolgoztam és így is egyike voltam a legelsőeknek, akik készen lettek. Bezzeg a matematikából örültem, ha az egyik feladatot meg tudtam idejében oldani. Valószínűleg ez az írási készségem juttatott nekem szerepet a gimnázium Önképzőkörében is, amelynek 1889-ben aljegyzője, majd jegyzője, végül pedig egy valóságos kis forradalom segítségével, amely a teologus elnökök ellen irányult, elnöke is lettem.

Különösen hálás vagyok az unitárius kollégiumnak azért, hogy nem terhelt túl bennünket felesleges tananyaggal, úgy hogy rengeteg időm maradt olvasmányokra és irodalmi próbálkozásokra,

de arra is, hogy a francia és angol nyelvet, amelyeknek később igen nagy hasznát vettem, elsajátítsam. Homerosztól Bartók Lajosig, akinek Thúrán Anna című drámája akkor nagy sikert aratott és Ibsen Henrikig lelegettem az összes klasszikus és modern írók műveinek javát. Még iskolai kirándulásokra is szívesen cipeltem magammal titokban valamilyen könyvet. Így történt, hogy mikor egyszer Benedek Samu tanárunkkal kimentünk a hójai erdőbe botanizálni, én elbujtam az erdőben és ott úgy elmélyedtem Plutarchosnak egy könyvében, hogy észre sem vettem, hogy társaim már tovább mentek. Nem tudtam, merre vannak és így egyedül kellett hazabaktatnom.

Kinek nem okozna fájdalmat, hogy megnehezedett az idők járása amaz intézet felett, amelyhez a hálának és az emlékezésnek megszámlálhatatlan kötelékei fűznek bennünket és hogy ez az intézet ma nem képviselheti többé annyira fenntartás nélkül azt a hazafias magyar szellemet, amelyben bennünket neveltek. A viszonyoknak rettentő változása akkor jut legjobban öntudatunkra, ha elképzeljük, mily egészen másképp alakult volna a mi egyéni sorsunk is, ha ötven évvel vagy harminc évvel később jövünk a világra és ugyanannyival később kerülünk az unitárius kollégiumba is. De ha volt ennek az intézetnek nagy missziója a múltban, fokozott nagy missziója van a jelenben is. A Romániába szakadt magyarságnak, amely ma egy nemzeti kisebbség szomorú és keserű sorsára került, ma nincsenek erősebb pillérei, mint azok a nagymultu magyar tanintézetek, amelyek dacolni tudtak az idők viharával. Az ő hivatásuk az, megmutatni az ifjuságnak az utat arra, miként tudják összeegyeztetni állampolgári kötelességeik pontos és hűteljesítését a magyar szellem gondos ápolásával és a magyar fajhoz való hű ragaszkodással.

Musis et virtutibus, ez volt a kolozsvári unitárius kollegium jeligeje, amely ott diszlett az épület ódon kapuja felett. A muzsáknak és az erényeknek akarta nevelni az intézet a fiatalságot abban a szép korban, amikor mi is hozzája tartoztunk. Most ki kellene egészíteni ezt a régi jeligét. A mai nemzedéket nemcsak a muzsák és az erények számára kell felnevelni, de képessé kell tenni annak a nagy harenak sikeres megvívására is, amelyet az erdélyi magyarság ezidőszerint lét-fenntartásáért folytat. Adja a jó Isten, hogy a kolozsvári unitárius kollegium ezt a nagy és fontos hivatását zavartalanul és éppen olyan sikerrel teljesíthesse, mint amilyen sikeresen teljesítette régi feladatát más és kedvezőbb viszonyok között abban a szebb múltban, amelynek emlékére ma itt összegyűltünk.

Öregdiák találkozó.

Édes-bus emlékek, fiatalos lelkesedések, jóízű diákadomák hangulatában gyülekeztek öregebb és fiatalabb urak május hó 11-én az esti órákban a rákos-utcai misszióház udvarán. Csillogó attilák, ünnepi fekete ruhák és derüs, boldog arcok jelezték, hogy valami olyan készül, amely a régi szép időkre emlékeztet. A letűnt ferencjózsefi kor békéje, zavartalansága, csendes felhőtlenése, vidám polgári jóléte ülte meg a sziveket annak a válogatott társaságnak láttára, amely egykor a kolozsvári, székelykereszturi és tordai gimnáziumok padjaiban szorongott és ma már öszülő fejjel, sok tapasztalattal és sok emlékekkel megrakodva a csonkaország fájdalmait és terheit hordozza a vállán. Ott voltak a fiatalok is, akik a régi jó időkből vagy keveset, vagy semmit nem láttak, akiknek csak a szomorúság és a leveretés jutott. Most ők is örültek egy pilanatra, örültek a nemrég mult iskolai évek friss emlékeinek. S reménykedtek egy jobb jövő közeledtében.

Az összegyültek zsufolásig töltötték meg a rákos-utcai templomot, ahol a „Tebenned biztunk” hangjai zúgtak fel az orgonán. A buzgón szálló ének után dr. Csiki Gábor missziói lelkész mondott imát, amelyet a találkozó emlékére itt közlünk:

Örökkévaló nagy Isten gondviselő szent Atyánk! Áldd meg azt a szándékot, mely most minket, különböző korok, sorsok és életkörülmények gyermekeit, de egy szellemi örökség részeseit ezen az órán itt összehozott. Ide jöttünk, hogy megköszönjük azt a lelki utat, mellyel minket ősi Alma Matereink a Te jóvoltodból egy életre szolón elláttak. Az élet országutján való elindulás előtt ott gyújtottunk egykor szövétnet, ott vettük az első inspirációt, ott szövődtek első életterveink, ott szinesedtek ifjúkori álmaink, ott fényesedtek gondolataink, nemesedtek érzelmeink, ott edződött akarat-erőnk, ott öltöttek szárnyakat vágyaink, ott kopta áldott Lelkedtől lelkünk az első lendületet, ott az ősi falak között. Mindazt, amit az életben valaha elértünk, amivé lettünk, amik vagyunk, drága jó szülőink után annak köszönhetjük, amit a Te isteni rendelésed folytán ifjúkorunkban Alma Matereink nyújtottak nekünk. Különböző életutakról ma hálaadásra gyűltünk itt össze. Az esztendő gyorsan tova szállnak fejünk felett, hajfűrtjeinket megfehérik, egyre mélyebb barázdákat szántanak arcunkra, sokat meggörnyesztett már közülünk az élet, sokan örök álmra hunyták már szemüket, de a mi szívünkben a hűség, amíg élünk, örök és törhetetlen marad. Reánk mosolyognak ma a mult szép emlékei, egy pár

órára elűzik, életgondjainkat. Az emlékekben megfürödve, megifjodunk és új erőre kelünk. Áldva áldjuk szent nevedet, hogy mind e mai napig életben tartottál, segítettél, sikerekhez juttattál és most összehoztál, hogy emlékezzünk, együtt imádkozzunk s a romolhatatlan igaz barátság jegyében egymással kezet szoríthassunk.

Az ébredező emlékek világító fénye mellett lelkünk most visszazáll az ősi falak közé, képzeletben tapogatózva végig járjuk a tantermeket s a dolgozó szobákat s találkozunk jó tanáraink áldott szellemével. Közben könnyörgés száll fel szívünkbe: Atyánk tartsd meg a mi Alma Matereinket, hogy szent neved félelmében, krisztusi erényekben magyar honszeretettel új meg új nemzedékeket nevelhessenek még nemzetünk számára. Szégyenítsd meg azokat, akik gonosz kézzel fegyvert emelnek ellenünk. Azoknak, kiket védelmükre rendeltél, adj hitet és erőt a kemény, de szent harchoz. Az élőket éltesse szent lelked, a halottak lelkét idvezítse örök irgalmad. Áldd meg halóporaikban is áldd meg a mi jó tanárainkat, kiknek szívük, amíg dobogott, érettségük dobogott, akik szegények maradtak, hogy lelkük minden gazdagságát nekünk adhassák. Bocsásd lelküket szent színed elé, mi nem tudjuk jóságukat meghálalni, fizess meg nekik helyettünk oh mennyei jutalmak Istene.

Isten, aki az imádságot, mit háladatos gyermekek édesanyjukért mondanak, mindig meghallgatod, hallgasd meg most a mi könnyörgésünket is: vigasztald meg lelkünk édesanyját, szabad hazában adj életet és boldogulást Alma Matereinknek. Minket pedig segíts, hogy a szent örökséget mit tőlük vettünk a Te dicsőségedre s nemzetünk javára tudjuk mindig gyümölcsöztetni. Amen.

Az imádságban egyé forrott sziveket S. Fogarassy Klára énekművésznő gyönyörködtette két ízben is művészi énekszamaival. Az egybegyűttekhez Józán Miklós püspöki vikárius mondott üdvözlő szavakat s figyelmükbe ajánlta a kolozsvári unit. kollegium most készülő két kötetes történelmét. Az ünnepi beszédet, amelyet lapunk főhelyén közlünk, dr. Gratz Gusztáv ny. külügyminiszter, kolozsvári öregdiák mondotta. Pompás mondatainak, szellemes, találó jellemzéseinek hatása alatt, hol a mosoly, hol a csillogó könny jelezte azt a belső együttérzést, amely a beszéd alatt az egész hallgatóságot eltöltötte. Különösen az erdélyi léleknek és magyar-jövő-szemléletnek jellemzése hatott azzal a hatással, hogy úgy éreztük: ebben tökéleteset kaptunk.

A beszéd után N. Hettyey Aranka művésznő szavalta el Vörösmarty „Szózat”-át olyan erővel, amely lenyűgöző, de egyben felszabadító volt. A magyar nemzeti himnusz hangjaival ért véget ez a sokáig emlékeztető találkozó templomi, hálaadó

észe. A baráti összejövétel a Pannonia étterem fehér asztalainál folytatódott, ahol a régi baráti kapcsok elevenedtek fel s tették szinessé egy pár órára a mindennapi élet szürke forgatagát. A baráti vacsorán megjelentek névsorát sikerült megszerezniünk s a szépen töltött est emlékére azt itt közöljük:

Baló Ákos f. tanár, Barabás István lelkész, dr. Barabás Tibor tanár, Bartha Lajos őrnagy, dr. Benczédi László Magy. Nemz. Bank főellenőr, Beszterczey György ny. igazgató, Bodóczy Béla m. tisztviselő, dr. Bornemisza József közs. orvos, dr. Boros László ujságíró, Boross Sándor műépítész, Buzogány Lajos pü. tanácsos, dr. Czákó József igazg. főorvos, dr. Csiki Gábor lelkész, korm. főtanácsos, Derzsy Jenő ny. százados, Dimény Mózes ny. póstafőigazgató, Dézsy Ferencz kuriai bíró, Dézsy Gábor számtiszt, dr. Durugy Ferencz min. osztálytanácsos, Fekete Ferenc államp. tanácsos, dr. Gál Jenő közig. bíró, dr. Gálfalvy Géza pü. számellenőr, dr. Gelei József egyetem tanár, dr. Grátz Gusztáv ny. miniszter, dr. Gyalui Ilona tanár, dr. Gyulay Zoltán egyetemi m. tanár, Havas Elemér mérnök, Heltai Nándor igazgató, dr. Höncz Arisztid orvos, dr. Imreh Dénes közjegyző, Imreh József ny. főszolgabíró, Jakabházy Gábor máv. tisztviselő, Jánossy Gyula államp. tisztviselő, Józán Miklós püspöki vikárius, Kelemen Béla rendőrfőtanácsos, Kelemen Miklós máv. intéző, dr. Kiss Jenő orvos, dr. Kiss Mór ny. egyetemi tanár, dr. Kiss Tamás min. tanácsos, Kisgyörgy Endre körjegyző, dr. Koncz János főjegyző, dr. Koncz Lajos ügyvéd, Kovács Kálmán tanár, dr. Lázár Ernő ügyvéd, Létay Gyula főerdőtanácsos, dr. Liebner Samu ny. vezértitkár, dr. Májay Dezső kir. közjegyző, dr. Májay Ferenc árvaszéki ülnök, Márkos Jenő egyetemi hallgató, Márkos Mózes alezredes, dr. Mikó Lőrincz egyházi titkár, dr. Mikó Miklós főorvos, Molnár Sándor százados, vitéz Mózes Mihály honvéd hadbiztos, Nagy S. Gábor ny. postaigazgató, S. Nagy László szerkesztő, Nagy Sándor főisk. hallgató, vitéz dr. Nyiredy Géza min. titkár, dr. Peller Imre Ibusz igazgató, Péterffy Gyula ny. ig. tanító, dr. Péterffy Jenő orvos, Péterffy Jenő tisztviselő, dr. Putnoky László egyetemi tanár, dr. Rényi Aladár ügyvéd, Róbert Lajos mérnök, Sári József kereskedő, Sigmond Sándor f. tisztviselő, dr. Simándy Tamás törvényszéki bíró, dr. Simándy Zsigmond vámtiszt, dr. Simó Benedek állatorvos, dr. L. Sipos Aladár ügyvéd, dr. L. Sipos Gábor ügyvéd, dr. Szabó Elek ügyvéd jelölt, dr. Széchy András f. tanácsjegyző, dr. Szász Ernő sz. fogalmazó, dr. Tóth György kuriai bíró, dr. Ürmössy Gyula ny. igazgató, Vajda András f. tisztviselő, dr. Vajda Ákos ügyvéd, vitéz Vargha Ferencné Morvay Ilus, Veress Árpád gyógyszerész, dr. Zsakó Andor törvényszéki bíró.

Beszámoló az Unitárius Nőszövetség rendes évi közgyűléséről.

Április 28-án délután ünnepe volt a Nőszövetségnek s talán ezeken a sorokon keresztül annak érzik azt az Unitárius Értesítő olvasói is. Szép tavaszi napon, Istennek szentházában, együtt az unitárius asszonyok serege telve hálával Isten iránt a drága munkaalkalmakért —

elkötelezve a testvéri szeretet jegyében további munkálkodásra — vajjon nem ünnep-e ez? Bizonyal bensőséges, szép ünnep volt!

A gyűlést dr. Csiki Gábor imája és Józán Miklósné elnöki megnyitása vezette be. Péterffy Julia főtitkár csupa szív és lélek jelentése ismertette a lefolyt két év munkáját. Szavai nyomán boldog öröm ütközött ki a lelkekből: Isten valóban megáldja a jóra való törekvést, valóban megsegíti a nevében dolgozókat! Akárhányan is vagyunk, de olyan szerény anyagi eszközökkel, Isten csodás segítsége nélkül véghez vihettük volna-e mindazt ami a jelentésből kisugárzott? Helyszüke miatt ennek a munkának csak főbb állomásait említhetjük: a karácsonyi általános, és az egész év folyamán, végbemenő segélyezés beteglátogatás, a tanuló ifjuság támogatása (tandijsegély-kölesön) háztartási alkalmazottak számon tartása és elhelyezése, kapcsolat fenntartása az erdélyi és az amerikai Nőszövetségekkel.

A pénztári jelentés szerint az egyházközség adománya évi 500 P. az amerikai adományokból juttatott átlag évi 110—120 P egyesek adományából beleértve a Tébe 100 P. adományát és a karácsonyi adományokat 900 P: a husvétii gyűjtés: 150 P. tagdíjak 100—150 P. teszik a szövetség bevételeit. A szegénygondozó kis könyveken befolyt 1934.-ben 341 P. 1935.-ben 129 P.

Évenként átlag 200 esetben ad ki a Szövetség kisebb nagyobb segélyt pénzben és természetben. Az egyre apadó bevétel és az egyre növekvő kiadás rovatát sokszor csodával határos módon az isteni kegyelem tartja egyensúlyban.

Vitéz Nyiredy Gézáné jelentése arról a hősi küzdelemről számolt be, mely lehetővé teszi, hogy a diák vacsoráztató akció mind a két év folyamán — megszakítás nélkül fenttartható volt.

A Percelné Kozma Flóra Leányegylet beszámolóját *Simonyi Györgyi* főtitkár olvasta fel. Jelentéséből mindenki megnyugvással értesülhetett, hogy összejöveteleik alkalmával a lelki épülésen kívül sok hasznos ismeretet igyekeznek elsajátítani. Vezetőjüktől *Vargáné Pauszperl Mária*tól már néhányan megtanultak könyvet kötni s gondolnak arra, hogyha hajlékhoz jutnak, annak diszével szövőszéket állítanak be. Az egyházközség nevében Kelemen Béla vagyongazdálkodó gondnok üdvözölte a közgyűlés résztvevőit és tolmácsolta az egyházközség köszönetét a tisztikarnak.

A tisztikar az alapszabályok értelmében megbízatását a közgyűlés rendelkezésére bocsá-

totta — amely azonban az eddigi tisztikar iránt teljes bizalmát fejezte ki s így a tisztikar helyén marad a következő közgyűlésig.

Barabás Istvánné.

Székely unitáriusok májusi ünnepe.

Áldozócsütörtök délutánján a „Cinkotai nagyitce“ virágos akácok közé rejtett kerthelyiségének zsufolt nagytermében gyönyörű májusi ünnep folyt le. Egy darab Erdély találkozott. Jó székelyek az elrablott édes szülőföldre vágyó emlékezésekkel élték ki a bujdosóknak osztályos, fájdalmas örömeit és az egymásközötti szeretetteljes együttlét enyhítő melegségét. Az életsors mindig, mindenütt fokozott erő kifejtésre, összetartásra, szeretetre szoritja az egyházak „szórványait“. Mindezen előfeltételek nélkül a lassan fojtva hálózó pusztulás vár rájuk. A budapesti unitárius egyházközség sashalmi, rákosszentmihályi, mátyásföldi szórványai a májusi virulás hangulataiban tartották meg testvérileg összefogó vallásos és hazafias szeretetvendégségüket. Más felekezetűek is nagy számmal eljöttek. Itt a ragyogó székely szempárok sokaságát tűzben és könnyben tükröződni látván, mégis átérezni kellett, hogy a székely unitáriusok leegyszerűsített hitvallása egyben egy nemes faj ősi hagyományoktól izzó lelkiségének is külön szilárd szikla fellegvére. Már imádságuk, imádkozásuk olyan, mint a nemzeti próféták igehirdetése. Az érces erejű, érces zengésű vallásosság és hazafiasság ölelkeztek a jelenvolt Józán Miklós püspöki vikárius, Csiki Gábor dr. szózataiban és Kelemen Béla rendőrfőtanácsos, budapesti unitárius vagyongazdálkodó gondnok magyar imádságnak beillő előadásában. Patakfalvi tanító zamatos székelymódon konferálta a pompás műsort. Ezek a szavaltatok, alkalmi darabok (Bodóczy Géza és társnői), párostánc (Fekete Ida és Bartus Margit) annyi székely életet, székely kedvet varázsoltak a hazavágyódó lelkekbe, hogy mindezért „odaát“ — túl a Királyhágón, túl a Hargitán! — elképzelni sem lehet, mennyi „dutyé drákus“, botpuskatus, fegyház, sóbányarabság járt volna ki a mi kedves lány, fiu és „öreg góbé“ (Ágoston József) szereplőinknek. Máig elmondható felőlük, „nem fajult el a nemes székelyvér“. Ezek az unitárius székelynők olyan gyermekeket nevelnek, mint az az alig 3—4 éves lány-csöppség, ki a nyílt színpadról bátran, okosan, ügyesen tudott lelkükhöz szólni az öregeknek. A szereplők közreműködését s Biró Péterné vezetésével a figyelmes háziasszonyok és a teás kisasszonyok buzgólkodását, a közönség érdeklődését, végül Buzo-

gány Anna tanárnő, az unitárius női szövetség ügyvezető-elnöke köszönte meg. „Feledhetetlennek“ jellemezte az ünnepi délutánt. Akácok virágzásakor itt Pest lábujában ennyi szép székelynőt, ennyi derék székely férfit ünneplőben együtt látni, valójára feledhetetlen, gyönyörű májusi emlék marad.

(mp.)

(Átvéve a Magyarországi június 1-én megjelent számából.)

Előadás egy Serveto éremről.

A Magyar Numizmatikai Társaság előtt április 25-én Faludi dr. felolvasást tartott egy most feltalált emlékéremről, mely Servetot és Kálvint ábrázolja. Serveto szemében egy kis szálla van, Kálvin szeméből azonban egy gerenda áll ki s mégis ez utóbbi akarja ellenfelének a szeméből kezével kivenni a szállát. A hátlapon egy gyertya és szemüveg van ezzel a fölírással: „Mit használ annak gyertya és szemüveg, ki látni nem akar!“ Az előadó ismertette Serveto életét és vallási felfogását is. Megemlítette három művét: De Trinitatis erroribus, Dialogi de Trinitate és De siruporum címűeket (melyben Hervay vérkeringési elméletét előzi meg.) Vallási nézetei közül kiemelte az egy Istenben, az akaratszabadságban való hitet (melyekben az unitáriusok örökösei) és azt a nézetét, hogy husz éves kora előtt nem lehet büne az embernek s csak harminc éves felnőtteket engedett a keresztviz alá.

Genfi kivégeztetésével kapcsolatban az előadó említést tett egy másik 1903-ból származó emlékéremről, melyet a genfi polgárok egy csoportja veretett. Az érem Kálvin emlékére készült, de a dicsérő fölíratot azzal a kitéttel zárták be, hogy „egy tettével nem értettek vele együtt“. Az előadó szerint a Servetot ábrázoló érem azért is figyelmet érdemel, mert rajta szerepel először szemüvegnek a képe.

Számunkra, unitáriusokra pedig különös kedves ennek az éremnek feltalálása, mert a servetoi gondolatok akkori elterjedtségének egy újabb bizonyítéka, annál is inkább, mert már az éremnek hat változata ismeretes.

Maksay László.

KÜLFÖLD.

Az angol unitáriusok főtanácsosi ülése.

A szokásos külsőségek között ezidén vidéken, Liverpoolban megtartott ülés igen sok érdekes problémával foglalkozott. Az önálló angol gyülekezeti élet módját ad arra, hogy az évi nagygyűlések ne adminisztratív kérdések letárgyalására

forgácsolják el erejüket, hanem az élet valóban lényeges kérdéseiben foglaljanak állást. Az ünnepi prédikátor *Clare* kanadai lelkész, az *Essex Hall* előadást, *dr. Dearmer* westminsteri kanonok tartotta. A gyűlést üdvözölte a *liverpooli főpolgármester*, *dr. Dávid* a helyi anglikán egyházmegye püspöke és *dr. Eardman* a többi protestáns egyházak képviselőjében.

Az előadások sorozatában *Stratton cambridgei professzor*, *dr. Hurn* lelkész, — aki Erdélyben is járt — és *Holt*, az oxfordi Manchester College tanára tartottak nagyszerű előadást. A rendezés fáradságos munkáját az Erdélyben és Budapesten is megfordult *Rowe*, központi lelkész titkár, és *Redfern* liverpooli lelkész végezték. Az 1935-36. évre megválasztott új elnök *Armstrong György* neves publicista, akinek édesapjától, a neves egykori liverpooli lelkésztől a budapesti gyülekezet volt lelkésze, *Derzsi Károly* is lefordított egy kis munkát: „Az ember ismerete Istenről” címmel.

A gyűlés részletes ismertetése helyett, vázoljuk a hozott határozatokat, melyeket a gyűlés az angol királyi kormányhoz is felterjesztett s melyeket az angol napilapok, közöttük a tekintélyes *Manchester Guardian*, valamint az angol központi rádióállomás is ismertetett. Az első loyális nyilatkozat az uralkodó jubileuma alkalmából, a harmadik sürgeti a béke kérdésének a lefegyverzésen keresztüli mielőbbi elősegítését és Németországnak a Nemzetek Szövetségébe való visszahívását. A negyedik a munkanélküliség problémájával foglalkozva, kéri a kormányt, hogy „erélyes intézkedéseket fogantasson, amely lehetővé teszi, hogy minden munkabíró ember tisztességes megélhetést szerezve, a közösségnek hasznos szolgálatokat végezhesen.” A második határozat minket magyar unitáriusokat egészen közvetlenül közelről érdekel s azért azt teljes szövegfordításában az alábbiakban adjuk:

„Az unitárius és szabad keresztény egyházak nagygyűlése, amelynek alapelve a polgári és vallási szabadság, úgy találja, hogy napjainkban a személyes szabadságot több országban nyitólánvalóan semmibe veszik, ami pedig úgy gondoljuk, hogy az emberi haladás egyik életfeltétele, fajra és nemzetiségre való tekintet nélkül.

Mi elítéljük azt a tényt, hogy több nemzet, állampolgársa, vagy a többség vallása útján elnyomja a többi vallásfelekezeteket, nem tartván tiszteletben a polgároknak azt a jogát, hogy vallásos eszmék gyakorlására szabadon egyesüljenek és saját vallásos meggyőződésükkel összhangban neveljék fel gyermekeiket.

Mivelhogy a Nemzetek Szövetsége bizonyos tagállamait kisebbségi szerződések és nyilatkozatok

kötelezik arra, hogy minden lakójuk hitének és vallásának szabad megvallását és gyakorlását biztosítsák, amelyeknek gyakorlása nem ütközik a közrendbe és a jó erkölcsökbe; jelen nagygyűlés sürgeti Ófelsége kormányát, hogy mindent elkövessen e jogoknak a Nemzetek Szövetsége tagállamai által való biztosítása és minden állampolgárukra való kiterjesztése érdekében.”

Mi, akik ismerjük a Székelyföldön folyó terítési munkát, mely a kisebbségi szerződést és a keresztény egyetértést figyelmen kívül hagyja, örömmel látjuk azt az érdeklődést, mely az angol unitáriusok ezévi főtanácsi üléséről a testvéri szeretet lelkén keresztül felénk árad.

Terencz József.

HÖSÖK, EMBEREK.

Gelei József

egyetemi tanárt harmadikban jutalmazta a Magyar Tudományos Akadémia.

Gelei József a szegedi egyetem zoologia tanára, Apáthy István örököse, aki — mint az Akadémia jelentése mondja — „mesteréhez Apáthyhoz méltó társként vált ismeretessé széles világon.” Ez a megállapítás nagyon megtisztelő, mert Apáthy a nagyok között is nagy volt s aki neki méltó társa, az már kinőtt a hazai tudományosság kereteiből s azon az uton jár, hogy a nagy világ fonjon koszorút komloka körül. Gelei József 1885-ben kezdte földi pályafutását. A kolozsvári unitárius kollegium természetrajz tanára és az egyetem magántanára volt. Az uralomváltás idején is hősiesen helyén maradt. Csak amikor Apáthy meghalt s az a kitüntetés érte, hogy a Szegedre menekült egyetem meghívta az állattan előadására tanárnak, akkor hagyta el a hívásnak engedve helyét, hogy az új állomáson is teljes erejével szentelje magát a tudománynak és — ami éppen mély emberi mivoltára jellemző — a menekült erdélyi ifjuság ügyének. Azóta a budapesti egyetem már két ízben hívta állattani tanszékére, de Gelei József ott maradt, ahol a legtöbbet lehet Erdélyért, a hazájukat vesztett székely diákokért s ahonnan legtöbbet segíthet a föld népén, az Alföld állattenyésztő és gyümölcstermelő gazdáin. A mikroszkóp végtelen kicsi világával dolgozó tudósunk végtelenül széles a horizontja, mert magához öleli az egész embervilágot s szívére fogadja annak minden baját és fájdalmát.

Az Akadémia nagyhetének keretében május 15-én délután került kiosztásra a Marcibányi-jutalom. A kiküldött bizottság jelentése szerint

„az önálló búvárlatokon alapuló és az utóbbi kilenc évben megjelent valamennyi munka közül a bizottság munkálatai terjedelme, eredetisége és mélysége szempontjából“ Gelei Józsefnek az u. n. csillangósok (véglények egy faja) világára vonatkozó tanulmányait hozta javaslatba. Harminchét munkában közel ötszáz oldalnyi terjedelemben foglalkozott Gelei ezekkel a mikroszkópikus lényekkel s kiderítette róluk egészen új vizsgálati módszerekkel, hogy ezeknél az alacsonyrendű lényeknél is az érzékszervek különbözők és a különböző ingerhatásokat egészen sajátos differenciált módon fogják fel, éppen úgy, mint a felsőbbrendű lények. A végtelen kicsinek csodás gazdagsága bámulatra és hívő tiszteletre ragadja az embert, ha ezeket a felfedezéseket olvassa. Ma már a német és angol tudósvilág Gelei utmutatásai mellett és rája hivatkozva végzi további kutatásait a természetnek eme csodás világában.

A jelentés ezekkel a szavakkal végződik: „Midőn a bizottság Gelei József munkásságának kitüntetését hozza javaslatba, ezzel a lankadatlan kutató, ötletes módszerfelfedező, önállóan gondolkodó és saját lábán járó oly biologus munkáját akarja kitüntetni, kinek működésére bármelyik más még nagy kultúrnemzet is büszke lehetne.“ E jelentés alapján nyerte el a kitüntetett tudós a Marcibányi jutalmat. Most harmadikban jutalmazta az Akadémia Gelei József munkásságát. Első alkalommal a Vitéz-díjat kapta még fiatalon, a második alkalommal pedig egy tervezet pályázatot nyert meg nagy tudományával.

Mi Gelei Józsefben nem csupán a kitüntetett tudóst és a világhírű módsezres kutatót akarjuk ünnepelni, hanem a nagy emberbarátot, a csupaszív keresztényt. Azt aki nagy tudományos elfoglaltsága mellett is ráér arra, hogy, mint a szegedi unitárius leányegyház gondnoka egy szegény hazájátvesztett gyülekezetnek lelki atyja legyen. Ráér erre, mert az ő tudományát az evangelium egészíti ki és teszi teljessé. Gelei József azok közé az unitárius nagyok közé tartozik, akik Árkosi Tegző Benedek és Brassai Sámuel nyomán az ő nagy tudományukat Isten elé rakják megáldásra, minthogy Tőle vették a Szellemet, amely szemüket csodás látásra nyitotta. Áldott legyen az Isten, aki a mi kis gyülekezetünket ilyen értékekkel, ilyen hívő erősségekkel erősíti meg!

(il)

SIESSEN ELŐFIZETNI!

„Brassai Sámuel nélkül nem volna olyan fejlett a magyar élet, mint amilyen.“

Az unitárius egyetemi hallgatók Brassai Sámuel egyesülete június 6-án tartotta szegénysorsu tagjai felsegélyezésére diszhangversenyét a Zeneakadémia kamaratermében. A szép számmal összegyűlt közönség előtt dr. Supka Géza ny. muzeumi igazgató őr tartott előadást Brassai Sámuel jelentőségéről. Kiemelte hogy Brassai a bennerejlő tehetség erejénél fogva, mintegy a nevelő kezek behatása nélkül lett a magyar szellemi élet egyik csodás világító tornya. Hangsúlyozta Brassainak örök elégedetlenségét, kritikus hajlamát, amely az egész önelégült magyarságra roppant hatással volt. Az ő kritikai tevékenységének köszönhető a XIX. században a magyar szellemi élet megfrissülése és önállósulása minden téren. „Brassai Sámuel nélkül ma nem volna olyan fejlett a magyar élet, mint amilyen,“ — mondotta az előadó s közben érdekesen mutatott rá, hogy a magyar ezerévesnek pontosan egy tized részét élte át a százéves Brassai Sámuel. Bemutatta Brassait Széchenyi mellett, mint közgazdasági nevelőt (Bankismeret), Liszttel szemben, mint a magyar zene létezésének első hitvallóját és Dávid Ferenc után, mint az önálló, unitárius gondolkodás egyik legnagyobb profétáját (A jövő vallása). Előadó Brassait a magyar faj csodájának nevezte, mert a magyar fajiság áthasonlító ereje talán a Brassai családon győzedelmeskedett a legnagyobb mértékben.

Ezután a remekbe készült előadás után Cselényi József énekeit élvezte a közönség. Majd Bartos Gyula a Nemzeti Színház örökös tagja szavalt el két verset Boros Sándortól és felolvasta Gárdonyi Géza költői levelét Brassai Sámuelhez. Ezt a levelet s annak előadását még sokáig nem fogjuk elfelejteni. Mérheterlen szépségei csak most jutottak első ízben tudatunkba — ebben az előadásban. R. Albert Erzsébet operaénekesnő csengő énekei fejezték be a műsor első részét. Szünet után Dullien Klára hegedűművésznő ragadta magával a hallgatóságot, különösen Händel Alleluja c. darabja volt felemelő, nagy művészi hatással. M. Noszti Elza operaénekesnő kedves, szép éneke után dr. Hosszu Zoltán olvasott fel néhány apróságot Brassai Sámuel életéből, az ő jóízű magyaros előadásában.

Régen hallottunk ilyen szép és ennyire öntudatosan unitárius műsort, noha alig emlegették

az unitárius nevet. Ez a titka önmagunk megbecsülésének s nagyjaink egyetemes nemzeti értéklésének. Ezt a hangot első ízben a Brassai Sámuel egyesület találta el. Őszinte örömmel gratulálunk ifjúságunknak, amely ily magasba tud lendíteni mindnyájunkat. Csinálják meg minden esztendőben, mert ezzel tartoznak a halhatatlan unitárius magyar értékeknek! És csak így tudjuk megbecsülni az unitárius vallás kulturateremtő erejét a köreinken kívül álló, de velünk mégis rokonszenvező magyar lelkek előtt!

Budapesti szemmel...

Az Unitárius Értesítő februári számában Erdő János „Ahogy mi látjuk erdélyi szemmel...” című cikkében többek között a következő megállapításokat tette a budapesti unitárius ifjúságról: „Összeörve, reménytelenül ül és gondolkodik a semmittevésnél egyenlő tétlenségben. Konferenciázik. Nem megy tovább. Fél a küzdelemtől, fél a munkától”. A Kévekötés lapjain pedig továbbmenően a konferenciák helyett „munkatáborok” létesítését kívánja.

A cikkíró túlméretezett elégedetlenségével szemben álljon mindenekelőtt néhány kérdésünk. Aki „gondolkodik”, az a semmittevés határán mozog? Az életről való gondolkodás nem a legmagasabbrendű élet? A konferencia tétlenség? Munka csak a tevélegesség lehet és a szellemi küzdelmek, meditációs értéktelenek?

Az emberi élet minden szaka bőven foglal magában olyan áthidalhatatlan ellentéteket (okokat az elégedetlenségre), melyekkel szemben csak a természet rendjéhez lehetne fellebbezni. Mégis egyesek az ifjúság időszakának ily jellegű elégedetlenségeiben is nem a természet örök, kéréhetetlen törvényszerűségeit, hanem csupán egy bizonyos ifjúsági csoport sajátosságát látják. A cikkíró tehát az ifjúkor álmodozása és a férfikor tettereje közötti tragédiát, a Gondolat és a Tett alternatíváját (a mindenkor nagy sebet) a budapesti unitárius ifjúság egyedüli sajátjául nem róhatja fel.

Hibát követ el a cikkíró amiatt is, mert nem veszi figyelembe, hogy a budapesti ifjúságnak az erdélyitől elütőek a körülményei és így a feladatai is.

Konferencia helyett munkatábor az erdélyi unitárius falvakban lehet a közösség javára való, mert ott a vallási szolidaritás a nemzeti öntudat megerősödését is jelenti. Számunkra azonban itt az unitarizmus nem rejt magában ilyen faji ellentétet, ami továbbmenően — nálunk nem hívhat

elő célszerűségi, illetve gazdasági szervezkedést, már csak azért sem, mert itt Budapesten nem tudom hogyan lehetne „az unitárius közösség javára” „köz munkákat” (amint a cikkíró követeli) végezni. Ipari munkáról sem lehet szó, mert az itteniek csaknem teljesen intellektuális foglalkozása mellett csak kontármunka keletkezhetne. Kérdem tehát, mennyiben szolgálnánk az unitárius öntudatot azzal, hogy a konferencián néhány tucat kefet, vagy papucsot készítenénk?

Ami a református ifjúság pontokban benyújtott reformköveteléseit illeti, csak azt felelhetjük a cikkírónak, hogy az unitárius ifjúság (vigyázva kis száma miatt, a neveltségesség határára) eleget, sőt sokat tett.

Csupán belső, lelki ujjáépítésre, szervezésre gondolhat tehát a budapesti unitárius ifjúság. Három adottsága tereli erre az útra.

Művelődési központban lévén, fokozottabban kényszerül lelke mélyén kikristályosítani a szellemi érettség minél magasabb fokát. Erre rendel a vallási kisebbségi helyzeti is annyiban, hogy nem pazarolhatja el erejét hatalmi érdekharokban, külsőségekben való kielégülésekben. A leghatalmasabb utatjelölő adottsága az, hogy magának mondhatja azt a kincset, mely minden szellemi haladásnak az előfeltétele: hogy őt kötik legkevésbé hátravonó, retrográd, a gondolkodás szabadságát megkötő dogmák.

Ebben a felismerésben van az unitárius ifjúság feladata is. Lehet-e szebb harcot folytatni, mint küzdeni a dogmai kötöttség alól való szellemi felszabadulásért, az egyéni öntudat kiteljesedéséért, önmegváltásáért, melyben a történelem az emberiség szellemi fejlődésének célját jelölte meg.

Erdő János mégis a szellemi evolúció hatásos előmozdítóját, a konferenciát kívánja munkatáborra átalakítani; nem gondol arra, hogy ezzel mit venne tőlünk el.

A konferencia nem viselheti magán a mindennapiság, a robot bélyegét, mint ahogy a templom sem teheti az emberre a mindennapiság hangulatának hatását. A konferencia összehatása sajátjának kell hogy mondhassa azt a hangulatot, szellemi felajzást, melyben a létező anyagi tényvilággal szemben a „kellő”-nek, az ideális, szellemibb világkép hordozóinak érezzük magunkat. Maradjon tehát a konferencia hete emlékeztetőnkben az egész éven át egy olyan élményegységnek, mely mintegy kifeszítve lebeg a maga eszmeibb tisztaságában tudatunk előtt a reális élet tényeivel szemben, hogy intó, serkentő erő legyen a valóság átélésére, a további szel-

lemi lépcsőre, az unitárius öntudat megerősítésére.

Ebben a gondolatban rendezi meg a budapesti unitárius ifjúság június végén a harmadik konferenciáját és nem kézimunkatáborát.

Maksay László.

Harmadik nyári konferencia

A magyar unitárius ifjúság harmadik nyári konferenciáját Dunabogdányban június 23—30-ig tartja meg sáttortáborban, illetve a leányok számára a református iskola terme nyílt meg a ref. egyházközség baráti szivességéből. Harmadizben gyűlnek össze ifjaink és leányaink, sőt az öregebb nemzedékből is néhányan, hogy egy heti csendes visszavonultságban elmélkedjenek azokról a kérdésekről, amelyek ma minden ember lelkéhez oly közel állnak. A tábor munkarendje a következő: reggel áhitat és utána a napi előadás, amely a vitával együtt a déli órákig elnyulik. Ebéd után csendes visszavonulás, egyéni biblia olvasás, majd szabad problémaadás, amikor is mindenki olyan kérdéssel fordul a lelki vezetőhöz, ami őt a legjobban érdekli. Egyes délutánokon kirándulás. Vacsora után szabadtéri tábortűz mellett, ének, szavalt, derűs jelenetek. Mindennap csak egy előadás lesz azért, hogy túl ne legyen zsúfolva a program. Eddig a következő biztos előadókra számít a konferencia vezetősége.

Barabás István lelkész: Hogy állunk?

Dr. Weress Pál egyet. m. tanár: A két Bólyai (a zseni lélekrajza).

Gyarmathy István a „Nemzeti Sport“ szerkesztője: A sport és a vallás.

Weress Ákos mérnök: A gép és a vallás.

Rajtuk kívül ígéret érkezett *Szent-Iványi Sándor* kolozsvári lelkész, teológiai tanártól, hogy részt fog venni a nyári konferencián is s tőle is egy előadásra számít a konferenciás tábor.

A konferenciára szóló meghívók és jelentkező lapok postán szétküldettek. Ha netalán ifjúságunk közül valaki nem kapott volna, az forduljon *Pethő István* lelkészhez, a konferenciás tábor vezetőjéhez (Pestszentlőrinc, Állami lakótelep 125).

Mindazok, akik csak egy napra jönnek ki látogatóba, néhány fillérért kaphatnak ebédet a táborban. Dunabogdány megközelíthető hajón és a szentendrei H. É. V.-hez csatlakozó autóbusszon. Ezeknek menetrendjét a hírek között megtalálhatjuk. Aki csak teheti, csatlakozzék legalább egy napra is konferenciás táborhoz.

Mementó!

Lapunk hasábjain többször szóváltottuk s most megismételjük, hogy jó lesz, ha férjhezmenendő leányaink és házasulandó ifjaink vigyáznak élettársuk megválasztására és nem mennek házastársul olyanhoz, aki azt kívánja tőlük, hogy utódaikat, gyermekeiket fosszák meg attól az értéktől, amit az evangélium jelent minden ember számára. Miért szenvedtünk évezredek óta az egyistenhitért és a jézusi evangéliumért, ha most egyesek csak olyan könnyen odadobják gyermekeiket a mélyebb evangéliumi igazságokat nélkülöző vallási felfogások martalékául. Ugyilátszik sokan nem tudják, mily nagy mulasztást követnek el gyermekeikkel szemben, amikor azokat nem a tiszta unitárius kereszténység áldott igazságaiban neveltetik s ezáltal később serdülő korban nagy lelki válságot okoznak az ifjú lelkeknek. Aki megértette Jézus tanítását, annak igyekeznie kell, hogy családja is megértse a tiszta kereszténységet s azt kövesse is.

A magyar kormány működéséről s a magyar állam népesedési viszonyairól szóló statisztikai évkönyv most jelent meg s tartalmazza az 1933. évi adatokat. Ebből választottuk ki a következő szomorú és örvendetes adatokat.

Az 1933. évben Magyarországon 114 olyan házasságot kötöttek, amelyben legalább az egyik fél unitárius volt. E házasságokból csak 3 volt tiszta unitárius (mindkét fél unit.) 111 házasság vegyes volt; ezekben 74 unit. völegény és 37 unit. menyasszony szerepelt. A vegyes házasságok közül 27 kötötték úgy, hogy házasságuk előtt a felek meggyeztek, hogy gyermekeiket egy vallásban nevelik (reverzális). De a 27 unitárius fél közül csak 2 tartotta érdemesnek minden gyermekét unitárius vallásban neveltetni, míg 25 unitárius völegény és menyasszony lemondott vallásáról az utódaiban s a másik nem unitárius fél vallásának engedte át gyermekeit. Ez nagyon szomorú s az unitárius öntudat gyengeségének tulajdonítható!

Örvendetes tény a következő: Áttéréssel csak a katolikus, a baptista és az unitárius egyház tudta növelni életerejét. Az 1933. évben az unitáriusok nyeresége e téren 44 volt. De ha meggondoljuk, hogy az unitárius igazságok sokkal több ember szívét dobogtatják, akkor ezt az eredményt nagyon csekélynek kell mondanunk. Bármily örvendetes is, mégis csak kis eredmény. Azt mutatja, hogy az unitárius hitreébresztés átütő ereje gyenge. Az unitárius téllenség és oktalan félelem még ma is igen nagy. Még mindig kísért a mult századok üldöztetésektől terhes, meghuzódó szelleme.

Pedig ma már az idők megváltoztak. Százak és ezrek kiáltanak a tiszta evangéliumért. Ennek bizonyítéka, hogy az unitárius kereszténységet vallják sokan annak tudata nélkül, hogy ők valójában, egy belső, lelki kereszttség útján máris az unitárius egyházhoz tartoznak. Ezeknek felkeresése az unitárius misszióknak igazi és egyetlen értelme!

Küzdjünk az unitárius megújulásért!

Az unitárius család

Dobrovits József és Tichy Ilona unitárius házasságot kötöttek május 4-én Budapesten.

Isten áldása legyen az unitárius családon!

Köszönetnyilvánítás.

Felejthetetlen, boldog emlékü feleségem elhunyt alkalmából sokan kerestek fel részvétükkel, akiknek én külön-külön agg koromra tekintettel felelni nem tudok. De ezen az uton fejezem ki kös önetemet a szívből jövő szavakért és meleg hálámat azért a szeretetért, amely a fájdalom napjaiban enyhítette a pótolhatatlan veszteség fölött érzett nagy szomorúságomat.

*Gál Miklós
ny. unit. lelkész.*

Józan Miklós püspöki vikárius nyári szabadsága június 15-től július 31-ig tart. Ez idő alatt a püspöki vikárius Budapesten hivatalos órát nem tart.

A Dunafiszamenti Egyházkör közgyűlése június 20-án esütörtökön délelőtt lesz a hódmezővásárhelyi unitárius templomban. Az istentiszteletet *dr. Csiki Gábor* missziói lelkész végzi. Az utána következő közgyűlésnek meghívója és tárgysorozata a hivatalos részben olvasható.

A konfirmációi ünnepély május 20-án áldozócsütörtökön délelőtt volt Koháry-utcai templomunkban 22 ifju, 11 fiu és 11 leány állotta körül az Urasztalát, akikhez *Barabás István* lelkész intézett egy egész életre szóló, bölcs tanácsokat. Az ifjak fogadalomtétel után következett az ünnepélyes pillanat, amikor minden fogadalomtevő részesült az urvacsorai vendégség szent jegyeiben. A gyülekezet új tagjait *Józan Miklós* püspöki vikárius áldotta meg s báró *Dániel Gábor* köszöntötte őket az egyházközség világi vezetősége és a hivek nevében.

Az Urasztalához bocsátott új egyháztagnak névsora a következő: Csép Sándor, Daczó József, Fodor Ferenc, Gotthárd János, Móricz Albert, Nagy Lajos, Nándori Sándor, Noszlopy Gyula, Székely Sándor, Tamási Árpád, Tamási János; a leányok: Ágoston Rozália, Bözödi Ilona, Csép Irma, Ferenczy Magda, Gyirkis Irma, Incze Ida, Ivanics Ilona, Kovács Ilona, Nemes Mária, Német Julia, Ország Ilona.

A gyermek istentiszteleti csoportok közös kirándulásukat május 26-án vasárnap rendezték meg a Zugliget egy zárt füves rétjén. Tizenkét csoportvezető hozta a gyermekeket a főváros összes kerületeiből és a környékből. Kilencven gyermek gyűlt egybe. A vezetőkön kívül még 15 felnőtt, szülők és érdeklődők vettek részt, köztük S. Nagy László Kolozsvárról. Az istentiszteletet *Ujvári László* tartotta. A délutáni órákban szavaltak a gyermekek nagy igyekezettel és meglepő készültséggel. Egy kis vak lányka is volt a gyermekek között s oly derűs kedvvel vett részt a szavalásban és játékban, hogy mindenkit

meghatott és érezte mindenki: ennek a gyermeknek jó napot szereztünk. A Nőszövetség fáradhatatlan anyai szeretete megterítette ott kint is a szeretet asztalát. A kirándulás évről-évre unitárius összejövetelnek bizonyul, amelyet a gyermekekért hozunk össze a budai hegyekbe, de ezen túl azért is, hogy egymást és az egyházi munkát megismerje minden unitárius család.

Az egyetemi hallgatók Bethlen Gábor Körében május 10-én belmissziós est volt, amelyen *Pethő István* unitárius hitoktató lelkész tartott előadást a reverzális kérdéstről. Először a kérdés történelmi hátterét rajzolta meg, majd ismertette a jelenlegi helyzetet az 1894. évi törvény alapján. Egyedüli helyes megoldásnak azt találta, hogy ha az állam visszatér az 1868. évi törvényben lefektetett alapokra: a fiuk az apa, a leányok az anya vallását kövessék. Amíg a katolikus egyház megtorló eszközökkel (szentségtől való eltiltás) él s amíg ezt könnyűszerrel alkalmazza, mert az állami törvény is segít neki ebben, addig nem lesz béke sem a vegyes vallású családokban, sem a felekezetek közt. A felekezeti béke pecsétje a kat. egyház kezében van, csak már egyszer használja is. Előadó szerint a legideálisabb vallásügyi rendszer az angol, amelyben mindenki maga határozza meg a saját vallását. Ezt az állapotot mi magyarok csak irigyelhetjük és sóvárogva szemlélhetjük.

Az előadás után több hozzászólás hangzott el, amelyek más-más oldalról kértek és adtak a kérdésre világosságot.

A János Zsigmond cserkészcsapat ebben az évben a kisbéri uradalom erdejében rendezti meg nyári nagytáborát. A tábor három hetes lesz. Már készülődnek a fiuk a táborra, amely július 7 körül fog kezdődni, a konferencia bevégezése után. A tábort megközelíteni Kisbér állomásról lehet, gyalogosan kb. 8 km.-re esik ettől az állomástól az unitárius cserkészek nyári pihenő és munkahelye. Jó munkát!

A harmincasok társaságában május 20-án *Kelemen Béla* a budapesti egyházközség gondnoka tartott előadást a készülő unitárius egyházi alkotmányreformról. Az előadást hosszú vita követte. Amint értesülünk a harmincasok társasága élénk érdeklődést mutat a konferenciás tábor iránt is és azon több tagja, mint előadó vagy mint résztvevő fog megjelenni. A két korosztály találkozásának őszintén örvendünk.

Kereszteltük a következő kiskorúakat a folyó esztendőben: *Tury Éva Gabriella, Linhardt Éva, Linhardt Antal, Béla Balázs József, Péntek Rudolf István, Ágoston Hunor Dávid Ferenc, Párditka Ferenc, Csató Anna Erzsébet Zsuzsanna, Veress Kálmán Imre, Gál Álmos Kont, Fülöp Anna, Szokolay Réka.*

Utazási menetrend Dunabogdányba. A nyári konferencia a Visegrádon innen fekvő szép kis dunamenti községben: Dunabogdányban lesz az idén. Hivünk, akik egy-két napra fel akarják keresni a tábort, ezt legkönyebben az Eötvös-térről induló esztergomi hajóval tehe-

lik meg. A hajó indulása Eötvös-térről 8 óra 30 p., továbbá 11 óra és végül délután 14 óra 30 p. Ez a három hajó indul naponta. Menetidő Dunabogdányig 3 óra 30 perc. Menetjegy ára I. o.-on 2.— P, II. o.-on 1.30 P, három napig érvényes menettérítési jegy I. o.-on 2.70 P, II. o.-on 1.80 P. Akik gyorsabban szeretnek utazni, azok használják a Hév. szentendrei vonalát, amelyhez Hév autóbussz csatlakozik. Ilyen vonat négy van naponta. A Pálffy-térről indul 8 óra 40 p, 14 óra 40 p, 17 óra 40 p, és 19 óra 40 perckor. Menetidő 1 óra 38 perc. Átszálló menetjegy ára Pálffy-térről Dunabogdányig II. o. 2.10 P, III. o. 1.80 P. Weekend-kedvezmény van. Dunabogdányból vissza a hajó indul 5 óra 30 p., 12 óra, 18 óra 55 p., 20 óra 30 p. Menetidő 2 óra 30 perc, az éjszakai járatnál 3 óra. Autóbussz indul Dunabogdányból Budapestre Szentendrán Hév-re való átszállással: 6 óra 51 p., 12 óra 51 p., 17 óra 51 p., 20 óra 51 p. Menetidő 1 óra 40 perc.

Ki vesztette el női kabát övét? A vasárnapi iskolás kirándulók május 26.-án találtak egy ilyen övet. Tulajdonosa átveheti a lelkészi hivatalban (délelőtt 9—1-ig).

Erdély.

Templomszentelés Biharban. A Királyhágón innen a bihari rónán nagy ünnepség zajlott le május 12-én. A bihari unitáriusok ekkor avatták fel új templomukat, amely azon a telken épült, amelyet *Szabó József* a saját telkeből adott nagy áldozatkészséggel erre a célra. A bihari gyülekezetben különben is az isteni szentlélek tüze tapasztalható, mert egymásután hozták az áldozataikat az unitárius hit érdekében. Nemsokára felekezeti iskolát állítanak fel, ami a legnehezebb feladatok közé tartozik. Lelkészük *Komjátszegi Géza*, aki egy fillér támogatás nélkül indult el a nehéz missziói utra s ma már egy buzgó népes gyülekezet veszi körül. Az új templom felszentelésére maga a nyolcvan éves püspök *dr. Boross György* indult el Kolozsvárról s olyan fogadtatásban volt része, amely pártját ritkítja. Valóságos virágözönben tette meg az utját az állomástól a templomig. Az istentiszteleten a beszédet *Ürmössy Károly* esperes, a felszentelő beszédet pedig *dr. Boross György* püspök mondta. Ugyancsak püspök osztotta ki az első urvacsorát amelynek bevezető beszédét *Rázmán Mózes* lelkész tartotta. A Gazdakör termeiben tartott ünnepi vendégségről sokan kiszorultak, mert a termek nem tudták befogadni a résztvenni óhajtok nagy számát. Isten áldása legyen a bihari rónán új életre kelt unitarizmuson.

Missziós kirándulás. A kolozsvári teológusok május 12-én missziós napot rendeztek a Nyárad völgyében, amennyiben csoportokra oszolva meglátogatták a maros-tordai unitárius egyházközségeket s mindenütt istentisztelettel kapcsolatos missziós ünnepségeket tartottak. Vezetők *dr. Kiss Elek*, *Gálffi Lőrinc*, és *Ütő Lajos* tanárok voltak. A missziós látogatásoknak nagy sikerük volt, amennyiben új eszméket hintettek szét s ezáltal valósággal felfrissítették a meglátogatott községek életét. Erről tanuskodnak a

népi megnyilatkozások is, amelyek hálával és örömmel vannak eltelve a missziós látogatásért.

Külföld.

A Channing-House leánynevelőintézet ötvenéves jubileuma. Angol unitárius testvereink leánynevelő intézete a Channing-House, amely az egyetemi tanulmányokra készítik elő az angol leányokat, Londonban van a highgate-i dombon egy nagy parkban elhelyezve. Ebben az iskolában egy magyar unitárius leány számára is van ösztöndíj amelyet állandóan élvez is egy-egy arra kiszemelt ifjúleány. Ma már szép számmal vannak, akik a Channing-Houseból jöttek haza magyar földre az angol kultura szeretetével megrakodva.

Most amikor ez az angol nevelőintézet ötven éves jubileumát ünnepli, bizonyára hálával és szeretettel gondolnak vissza azokra a javakra amelyeket ott szereztek s amelyeket azóta is bizonyára hazánk és unitárius egyházunk javára fordítottak. Mi innen a távolból is az ünneplők sorába állunk s küldjük igaz testvéri szeretetünket londoni intézetünk vezetőihez. A júliusi évfordulón mi is együtt fogunk örvendezni az örvendezőkkel és halánkat kifejezni a hálás tanítványokkal egyetemben. Mert amit adtak, nemcsak nekik adták, hanem *elsősorban* és mindenképp felett az unitárius közösségnek, az unitárius egyháznak akarták adni angol testvéreink. S ezért hála, szeretet és tisztelet illeti meg az ő jóakarataikat!

○○○

Gál Miklósné

sz. Csicsmanczay S. Gizella
69 éves korában május 29-én

Budapesten elhunyt. A megboldogult a budapesti unitárius egyházközség időrendben második lelkészének a felesége volt. 49 éven át volt osztályostársa férjének előbb Budapesten, majd Torockószentgyörgyön s végül a keserű menekülés nehéz éveiben előbb Vácon, majd Budapesten. Tengernyi megpróbáltatás közepette megmaradt csendes, békességes természete, amely sohasem zugolódott, hanem még a betegágyon is vigasztalt. Vigasztalta öreg hitves társát, akinek egy egész életen át őrző anyjala volt. Azok közé a papnék közé tartozott, akik nemcsak névben, de lélekben is azok. Temetése június 2-án szombaton délután 4 órakor volt a rákosi temetőben. A szertartást *Józan Miklós* püspöki vikárius és *Barabás István* lelkész végezték nagy számu résztvevő közönség jelenlétében. Legyen pihenése az Ur szívében!

Dr. Skall Gyula

ügyvédjelölt 24 éves korában május 15-én elhunyt.

Temetése május 17-én volt a farkasréti temetőben. Benne egyházunk egy fiatal hajtása tört le és egy reménységünk halt meg. Az Ur tudja, miért van szüksége fiatal szívekre is. Legyen ébredése örömmel teli!

○○○

Magaslati gyermeknyaraltatás a Börzsöny hegységben. Német-francia társalgás: pszichológiai vezetés, víz, orvos, korrepetálás. Mérsékelt árak! Érdeklődni lehet *dr. Kemény Katalin* tanárnőnél Bp. VII., Erzsébet

királyné ut 11. III. 2. Kedden 5-7 és minden hétköznap 12-2-ig.

Jó házból való magas növésű, középiskolát végzett unitárius fiut tanulónak felveszek. Botár hölgyfodrász, V., Lipót körut 5.

HIVATALOS RÉSZ

Szám 185—1935.

Meghívó.

A Dunatiszamenti Unitárius Egyházkör 1935. június 20-án (csütörtök) délelőtt 9 órakor Hódmezővásárhelyen, az unitárius templomban tartja

évi rendes közgyűlését,

melyre az egyházközségek képviselőit, a belső embereket és az Igazgató Tanács tagjait szeretettel meghívjuk.

Budapest, 1935. június 1.

vitész dr. Kozma György s. k. József Miklós s. k.
köri felügyelő, gondnok. esperes — p. v.

Tárgysorozat: 1. Istentisztelet: prédikál dr. Csiki Gábor, missziói lelkész, énekvezér: Boros Áron, állami tanító. 2. Elnöki megnyitó. 3. Megbízólevelek benyújtása. 4. Megalakulás. 5. Felsőbb rendeletek és törvények kihirdetése. 6. E. K. Tan. 569—1935. sz. leirata s ezzel kapcsolatos intézkedések. 7. Esperesi jelentés. 8. Tanügyi jelentés. 9. Köri felügyelő gondnok választása. 10. Államsegély felosztása. 11. Számadások: a) Közalap. b) Lelkeszi nyugdíjalap. 12. Nyugdíjszabályzat módosítása. 13. Szórvány-gondozás. 14. Egyházi adózás rendszeres bevezetése a körzetekben. 15. Jövő közgyűlés helye és ideje. 16. Indítványok (írásban — előre).

Érkezés Hódmezővásárhelyre: szerdán este 9 óra 13 perc, Szeged felől. Békéscsaba felől — menetrend szerint. Akik szállást óhajtanak és az ünnepi közebeden is résztvesznek, pár nappal előbb jelentsék be nevüket a hódmezővásárhelyi lelkészi hivatalban (Wlassics-u. 14.)

Lelkeszi Nyugdíjalapra május hóban a következő adományok folytak be: Mazoly Béla és neje Lőrinczi Irma 20.—, Nyiregyházi szórvány perselygyűjtése 12.51, dr. Skáll Gyula emlékére 10.—, Konfirmált ifjak gyűjtése 6.73, Osváth András (Békés) 4.40, Robonyi Piroška 2.—, László Domokos 1.20, Ágoston József — 50 P. Fogadják a nemesszívű adakozók egyházunk hálás köszönetét, s példájuk buzdítson másokat is. Nem győzzük eléggé hangsúlyozni, hogy egyházunkban az anyagiak terén ennél égetőbb kérdés ez idő szerint nincsen. Sok történelmi név hiányzik még a diszes névsorból, amelyet hónapról-hónapra azért közlünk, hogy az ügy feledésbe ne menjen. Kérjük kedves hűveinket, hogy örvendetes, avagy szomorú családi események során emlékezzenek meg a lelkészi nyugdíjalapról.

Hitrokoni szives üdvölettel

Budapest, 1935. június 7.

József Miklós
püspöki vikárius,
az Alap kezelője.

Kimutatás

a Budapesti Unitárius Egyházközség könyvtárának unitárius folyóirat anyagáról.

I. Hiányzanak az alábbi folyóiratok teljes évfolyamai:

1. *Keresztény Magvető* (Kolozsvár): 1880, 1902, 1904, 1905, 1906, 1922, 1923. évf.

2. *Unitárius Közlöny* (Kolozsvár): 1892, 1893, 1894, 1895, 1896, 1897, 1898, 1899, 1901, 1908, 1916, 1919-től 1934-ig terj. évf.

4. *Unitárius Egyház* (Székelykeresztúr): 1905-től 1934-ig terj. évf.

5. *Egyháztársadalom* (Dicsőszentmárton): 1912-től 1934-ig terj. évf.

6. *Unitárius Szószék* (Székelyudvarhely): 1896-től 1934-ig terj. évf.

7. *Unitárius Evangélium* (Kolozsvár): 1933. és 1934. évf.

8. *Unitárius Hirnök* (Bukarest): 1933. és 1934. évf.

9. *Kévekötés* (Kövend): 1933. és 1934. évf.

II. Fölös példányok (duplum). Mind teljes példányok (k = kötve, f = füzve).

1. *Keresztény Magvető*: 1861 (k), 1863 (k), 1863 (f), 1870 (k), 1871 (k), 1881 (k), 1885 (k), 1886 (k), 1887 (k), 1888 (k, f), 1889 (k), 1890 (k), 1890 (k), 1891 (k), 1892 (k, f), 1893 (k, f), 1894 (k, f), 1895 (k, f), 1896 (k, f), 1897 (k, f), 1898 (k), 1899 (k), 1900 (k), 1908 (f), 1911 (f), 1912 (f), 1913 (f), 1914 (f), 1915 (f), 1924 (f), 1925 (f), 1927 (f), 1928 (f), 1929 (f), 1930 (f), 1931 (f), 1932 (f), 1933 (f). — Ezenkívül egyes számok is kaphatók majdnem minden évfolyamból.

2. *Unitárius Közlöny*: 1906 (f), 1910 (f), 1912 (f), 1915 (f).

3. *Unitárius Értesítő* (Budapest): 1922-től 1929-ig terj. évfolyamok és 1932—1933. évf., mindannyi füzött példányban.

Szeretettel kérjük a kedves Olvasót, hogy szíveskedjék a hiányzó évfolyamainkat, vagy azoknak legalább egyes számaint (tehát hiányos évfolyamot is!) az alábbi címről megküldeni, amelyek ellenében a „fölsőpéldány (duplum)“ anyagunkból szívesen adunk — kívánatra — cserepéldányt.

Az Unitárius Egyházközség könyvtára. Budapest, V., Koháry-utca 4., I. emelet. (Hivatalos órák: csütörtök 5—7-ig, vasárnap 12—1-ig.) Postán érkezett megkereséseket azonnal elintézzük! László Gy. egyh. könyvtáros.

Erdélybe utazó kedves Olvasóinkat nagyon kérjük, hogy ha csak módjukban lesz, az alábbi unitárius templomképeket megszerezni és könyvtárunkba beszállítani szíveskedjenek (ha kölcsönképen is!), mert ezek még hiányzanak a „Magyar unitáriusok története képekben“ c. műnek adat-anyagából: Abrudbánya, Ádamos, Alsóboldogfalva, Alsójárá, Alsórákos, Aranyosrákos, Bethienschentmiklós, Bordos, Böződ, Brassó, Bágyon, Csehétfalva, Csekefalva, Désfalva, Dicsőszentmárton, Énlaka, Fiátfalva, Firtosváralja, Fogaras, Gagy, Gyepes, Harangláb, Homoródjánosfalva, Homoródkeményfalva, Homoródkeményfalva, Homoródszentpál, Homoródszentpéter, Homoródújfalú, Iklánd, Iszló, Kénos, Kide, Kolozs, Komjászeg, Körispatak, Küküllőszéplak, Lokod, Kadács, Kede, Magyarorszentbenedek, Magyarorszákod, Medesér, Nagyenyed, Nyáradgálfalva, Nyáradszentlászló, Nyomát, Olthévíz, Pipe, Rava, Segesvár, Siménfalva, Székelykál, Székelykeresztúr, Székelyszentmiklós, Székelymuzsna, Szentábrahám, Szentháromság, Szent

iván-Laborfalva, Szentmihályfalva, Szind, Szőkefalva, Tarcsa-
falva, Torda, Tordafür, Torockószentgyörgy, Ürmös, Vadad,
Várfalva, Verespatak.

Unitárius könyvtár, Budapest, V., Koháry-u. 4. 1. em.
László Gy. könyvtáros.

A Szentábrahádi pihenőre adakoztak: Bartha Lajos, Ujvári László (mindkettő április—júniusra) 6—6 P-t, Horváth Kálmán 5 P-t, dr. Iván László (március—júniusra) 4 P-t, Rajczi Mária (1934. július—1935. júniusra) 3 P 60 f-t, Szántó Ferenc, József Dezső, B. B. 3—3 P-t, N. N., Burján Ferenc (III. részlet), Gál András, Orbán Etel, Gál Kálmán Gyarmathy István (júniusra) 2—2 P-t, Botár Aladár 1 P 50 f-t, Zapomel Gizella (május—augusztusra), Kovács Ilona (február—májusra) 1 P 20 f—1 P 20 f-t. Pál István, Kriza Kálmán, Hegedüs Szilárd (mindkettő májusra), Berde Irma (január—júniusra), Dénes leányok (márciusra), Feldmann János (májusra), Dénes leányok (májusra), Nagy Kató 1—1 P-t, Izsó Livia (májusra), Weisz Ibolyka (áprilisra) 50—50 f-t, Nemes Mária (május—júniusra) 40 f-t, Gálcsécs Gaszton (márciusra), Kepes András, Kepes Ádám (mindkettő júniusra), Balog Károly (áprilisra) 20—20 f-t, Rónai Mária (májusra), Pál Erzsébet (áprilisra) 10—10 f-t, betét után 1934. december 31-ig kamat 3 P 04 f-t, Heltai Gáspár füzetek vételénél felülfizetés 60 f. Ujvári László Heltai-füzetért 30 f-t, kiegészítésül 16 f., összesen 64 P, hozzáadva a múlt hónapban elszámolt 810 P, együtt 874 P az eddigi gyűjtésünk.

Hálás köszönet mindazoknak, akik eddigi adakozásaikkal hozzájárultak a Szentábrahádi pihenő létesítéséhez. De mi 1000 drb felszólítást küldtünk 1000 drb csekk-kel és ebből kisebb-nagyobb összeggel körülbelül csak 300 érkezett vissza. Kérjük az elmaradottakat, hogy a szép példán okulva pótolják eddigi mulasztásukat. A budapesti unitárius egyházközség címére 30.400 számú csekk számlára bianco-csekkkel is beküldhető Szentábrahádi pihenő jelzéssel. A költség így is csak 9 f.

Ugyanezt a célt szolgálja templomunkról készült levelezőlap. 10 drb 70 f, 5 drb 40 f, 1 drb 9 f. Kapható a könyvtárnoknál, egyházközségi pénztárnoknál és a konferencia pénztárnokánál. Ágostoston József: Heltai Gáspár élete és munkássága című füzetének tiszta jövedelme is a Szentábrahádi pihenőre jut. Szintén ugyanott kapható. Igen kérjük azokat, kik még eddig nem adakoztak, vagy az ígért részleteiket nem fizették be, sziveskedjenek befizetni és levelezőlapot, vagy Heltai-füzetet vásárolni; mert szeretnénk a telket legalább még a nyáron megvenni.

„A jókedvű adakozót szereti az Isten.“

Unitárius Misszió Ház nyilvános nyugtázása: A múlt év tavaszán az Unitárius Misszió Ház Bizottsága az Unitárius Egyház Igazgató Tanácsának vonatkozó határozata értelmében egy felhívást küldött szét, melyben a híveket a Misszió Ház nagyfontosságú munkájának a támogatására hívta fel. A felhívásban az elnökség rámutatott a Misszió Ház eddigi teljesítményére, hogy két lelkészt állít az unitárius ügy szolgálatába, kiknek munkája az egész országra kiterjed, tíz év alatt több mint 36.000 pengő fordított karitatív célokra, nagyértékű ruhaanyagokat osztott ki, diákolthont tart fenn, eleven egyháztársadalmi és gyülekezeti élet gyakorlásához nyújt lehetőséget s ezeken felül a magyar nemzeti ügyet külföldön is hathatósan és intézményesen szolgálja. Ezt a nagy és szép munkát csaknem teljesen a magyar unitárius hívek megterhelése nélkül az amerikai és angol testvérek nagylelkű adakozásából

végezte. Az amerikai és angol testvérek további támogatása csak akkor biztosítható, ha ezután a magyar hívek is meghozzák áldozatukat egy olyan vallási és nemzeti munka érdekében, mely tisztán csak az ő javukat szolgálja. — Az alábbi szives adományokat nyugtázzuk nagy köszönettel és további támogatás kérésével:

50 pengőt adtak: Álgya Zoltán, dr. Csiki Gábor, Józán Miklós, dr. Kozma Jenő, Boncza Ferenc.

25 pengőt adtak: Havas Béla, dr. Koncz János.

20 pengőt adtak: dr. Benczedy László, Imre Józsefné, muzsnai dr. Ürmössy Gyula, Tanka Sándor, György Vilmos, dr. Szinte János, Fekete Imre, Ranzenhoffer Hugó.

15 pengőt adtak: dr. Borbély András, dr. Halász János.

12 pengőt adott: Kozma Ferenc.

10 pengőt adtak: özv. dr. k. Veress Lajosné, Sinczky Géza, Keleti Kornél, dr. Gyulai Tibor, dr. Májay Dezső, Nemes Aurél, dr. Hajós Béla, Klein Géza, dr. Simon Mihály Pál, Deák Farkas, báró Dániel Gábor dr., Gyarmathy Mózes, S. Szarka Lajos, Dévaványai unit. egyház, Kovács Gábor, Kelemen Béla, dr. Veress Pál, dr. Putnoky László, Blachnek Béla, Bartha Lajos, dr. Csilléry Kálmán, Bartók Béla, Csipkés Ödön, Dimény Mózes, dr. Imreh Dénes.

8 pengőt adtak: Kis Irén és Jolán.

6 pengőt adott: Bleuer Jenő.

5 pengőt adtak: Burján Ferenc, Belényessy Sándor, Szentannai Sámuel, dr. Magyary Géza, dr. Dalmady Zoltán, Ürmössy Lajos, Bencze Béla, Bertalan Albert, dr. Hermann Antal, Szőke Mózes, dr. Geley József, Fekete Ernő, Dorn János, Kereső József, dr. Péterffy Gyula, Muzsnay Zoltán, Jordán Viktor, dr. Gothárd Kálmán, dr. Imreh Dénes, Häutler Ferenc, Szilárd Béla, dr. Packy Lajos, Csegezy Árpád, Gönczy Árpád, Fekete Zoltán, dr. Gálffy Ferenc, Raffay Dániel, dr. Barabás József, dr. Ajtai Gyula, Létay Gábor, Nagy Lajos, dr. Szász István, dr. László Albert, Lőrincz Dénes, dr. Hosszu Zoltán, Jozipovich Istvánné, Rend Aurél, dr. Durugy Ferenc, özv. Héderváry Hugóné, dr. remetei Filep Ferenc.

4 pengőt adtak: Ágoston József, Mikó József, Csiki Pál, Máthé Béla, Bölöni József, Kaáli Nagy Loránd, Kisgyörgy Endre, Csipkés Ödön.

3 pengőt adtak: Jáky Nándor, Csegezy József, Kis István, Filep József, Nagy Pál, Létai Gyula, Péterfy Gyula, Szende Gyula, dr. Barabás Zoltán, Fodor Béla, Csegezy László, dr. Bartalis Ákos, Havas Jenő, Jukl Károlyné, Gál Zsigmond, László János, Cseh Kálmán, Gothard Sándor, dr. Csomor Béláné, Patkós Károly, Lőrinczy Attila, Wéber János, Hildebrand Gézané, Albert Jánosné.

2.50 pengőt adott: Ürmössy Sándor.

2 pengőt adtak: dr. Nagy Béla, dr. Gaál István, László Miklós, Gál Mihály, Polgár László, Fodor László, Kemény Jánosné, Bordi József, Horváth Kálmán, dr. Oláh Ernő, Pál Miklós, Sigmund Dezső, dr. Bálint Mihály, dr. Nyiredy István, Horváth Ferencné, Mezei István, Rédiger Károly, Gaál Ambrusné, Biró József, Csatkai Jenő, Gál Ambrus, dr. Imreh Sándor, Székely Ferenc, Perczel nővérek, dr. Dengyel Ernő, Schey Ernőné, Gyöngyössy József, Márkos Mózes, Vajda Sándor, Szentkirályi Kálmán, özv. Berkes Imréné, özv. Dobieczy Sándorné, Olajos József, Szőke Gergely, Dimény Lajos, Pázsint Julia, László Domokos, Gál Kálmán, Peredy József, Józán Dezső, Ozanich Gyula, Kertész János, Zsigmond József, dr. Gál Miklós, Ferencz Ignáczné, Kelemen Miklós, dr. Tiboldy Béla, Szabó

Mária, Buzsóm Kálmán, Gmeling Róbert, Nyerges Ferenc, Nyiredy Andor, Nagy Árpád, dr. Szegedy József, Vass Mihály, H. Fehér Domokos, Darkó Gábor, Báródy László, id. Rédiger Béla, dr. Sándor Tibor, Nagy Istvánné, Bárány Sándorné, József Dezső, Deák Lajos, Hildebrandt Gézané, Ábrahám Gyözőné, Orbok Ferenc, Hackler Artur, Korniki János, dr. László János, Elekes Balázs, Dietz Miklós, Rend Tamás, Lőrinczy Béla, Darvas Imréné, Györfy István, v. Sándor Ferenc, dr. Májai Ferenc, Hegyi Gyula, Dietz Miklós, dr. T. Kertész, dr. Supka Géza, Gruber Gyula, Deák György, Lőrincz Géza, Kecskés Izsák.

1.50 pengőt adott: dr. Bodó János.

1 pengőt adtak: dr. Zaláni Kiss Ernőné, Várady Béla, dr. Sándor Jenő, Tiboldy Gyula, Bauer Imre, dr. Útő Lajos, Patakfalvy Sándor, bessenyői Szabó Miklósné, Mózes Elemér, Faluvégi Sándor, Benke Gyula, Patakfalvy Károly, Lovász Árpád, Gyulay László, Kuttel Jenőné, Lengyel József, dr. Imreh Pál, Árkosi Gyuláné, Fehér Miklós, Brummer Rezsőné, Albert Ferencné, dr. Surányi Ede, Kaszás Márton, Tarcsafalvy Pál, id. Gyarmati Gergely, dr. Remetei Filep Aladár, Vajda Ákos, Vészi Emil, András Mózes, Héger Mihály, dr. Lázár János, dr. Adorján Gyula, Fazekas György, Ferenczy Márton, Sallay György, id. Balácsi Józsefné, dr. Enyedy Róbertné, Dimény Károly, Göncz Miklós, Csép Sándor, Dimény Zsigmond, Gyöngyössy Kálmán, Dézsy Lajos, Bozoky Emil, Bodor Sándor, Mózes Mihály, László Gyula, Fejes Mózes, Sigmund Elek, Hegedűs Szilárd, dr. Ladányi József, dr. Fejes József, Kövendi Ferenc, dr. Gaál Jenő, Kereső Gyula.

50 fillért adtak: dr. Gyulai Zoltán, ifj. Domokos Irnák.

Könyvek kötését

a legegyszerűbbtől a legdiszesebb kivitelben, jutányos árban vállalja

TICHY REZSŐ

könyvkötő

IX., Mária Valéria-telep
61/359 b.

Levelezőlap hívásra jövök.

Dr. TIHANYI
GYÖRGY

fogorvos rendelője
Budapest, IV., Prohászka Ottokár-utca
8. szám — Rendel: 2-1/2 és 3-6.
órák alatt. — Unitárius betegeknek kedvezmény.
ugyanott kozmetikai rendelés

Berde Lajos

unitárius cipésmester

jutányosan vállal

minden munkát

Lakik: II., Batthyányi-utca 48.

Hó- és sárcipőt is készít.

Énekeskönyv,
imakönyv,
unitárius irodalom

Kapható az UNITÁRIUS
ÍRATMISSZIÓNÁL V. k.,
Koháry-utca 4. I. emelet
8. — Nyitva csütörtökön
5-7, vasárnap 12-1-ig.

POSTAI SZÁLLÍTÁS 10 SZÁZALÉK FELÁRRAL.

UNITÁRIUS ÉRTESÍTŐ

SZERKESZTŐSÉGE ÉS
KIADÓHIVATALA

LEGJUTÁNYOSABBAN FELVESZ
HIRDETÉSEKET